

УДК 37.378.

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-26-29

КУЧАЙ Тетяна Петрівна –

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології,
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3518-2767>
e-mail: tetyanna@ukr.net

КУЧАЙ Олександр Володимирович –

доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9468-0486>
e-mail: kuchay@ukr.net

РОКОСОВИК Наталія Василівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та
літератури іноземної філології та перекладу Інституту філології та масових комунікацій
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5588-8655>
e-mail: rokosovyk.nataliya@gmail.com

ФОРМУВАННЯ У ФАХІВЦІВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ ТА СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна стратегія ведення лісового господарства України, що втілюється у національній лісовій політиці, спрямована на розв'язання проблем функціонування лісового комплексу нашої держави, які загрожують руйнуванням лісових екосистем та втратою лісоресурсного потенціалу, шляхом запровадження принципів невиснажливого лісокористування та екосистемного підходу в процесі реформування і збалансованого розвитку лісового господарства, реалізації низки заходів для підвищення стійкості лісових екосистем до невинно зростаючого антропогенного навантаження, збереження їх біорізноманіття.

Практичне впровадження таких пріоритетів державної лісової політики та нових принципів лісокористування і лісгосподарування вимагає відповідного кадрового забезпечення галузі та ефективної системи їх професійної підготовки. Зазначимо, що потребу в підготовці фахівців лісгосподарського профілю на які, власне, і покладається завдання практичного втілення нових пріоритетів лісової політики країни, забезпечує система вищої освіти.

Вищі навчальні заклади, як правило, не лише забезпечують професійну підготовку фахівців у сфері лісівництва, уся їхня навчально-виховна робота базується на системному підході з метою формування у студентів широти поглядів, нестандартності мислення, здатності вирішувати загально-виробничі і соціально-економічні проблеми у їхньому взаємозв'язку, а також їх виховання у кращих традиціях національної та світової культури з урахуванням загальнолюдських пріоритетів, стратегій

відродження і розбудови національної економіки і науки. Тому велике значення має формування у фахівців лісового господарства ціннісного ставлення до праці та світосприйняття [1].

Сприйняття навколишнього середовища зумовлене психічним станом особистості та характером її діяльності в навколишньому світі. Ступінь сприйняття дітьми однакових природних об'єктів чи явищ відповідає їхньому психічному стану, розвитку інтелекту, сформованим моральним і етичним нормам поведінки та діяльності в соціумі, метою якої є взаємодія особистості з навколишнім середовищем. Сприйняття навколишнього середовища як цілості є важливим, оскільки сприяє усвідомленню дитиною її функціональної структури, яка за своїми законами впорядковує розмаїття явищ чи об'єктів [8].

Трудова діяльність в сучасних умовах багатогранна, різного ступеня складності, в ній посилюється спеціалізація, кооперація, інтелектуалізація і інші умови всесвітньої інтеграції праці. Всі ці явища покликані вирішити проблеми оновлення виробництва, забезпечити перехід на нові технології, посилити вплив науково-технічного прогресу на виробництво товарів і послуг світового рівня, підняти життєві умови, яких заслуговує народ.

Трудове навчання і праця людини покликані забезпечити формування особистості, адаптованої до праці на виробництвах з різними формами власності, в тому числі і спадкової, а також становлення особистості в умовах розвитку компетентності і конкуренції, підвищення рівня професіоналізму на ринку праці.

Ціннісне ставлення до праці, складний змістовно-ціннічно компонент особистості, який включає в себе ставлення студентів до праці як однієї з важливих життєвих потреб, почуття задоволеності працею і наявності сукупності найважливіших моральних якостей, що визначають ставлення до трудової діяльності в цілому (працьовитість, відповідальність, акуратність, ощадливість, вміння раціонально розподіляти робочий час і т.п.) [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливості свідомого, ціннісного ставлення до праці та світосприйняття вивчають дослідники: І. Біла, Г. Н. Буринська, Бурменська, Л. Виготський, Б. Гершунський, С. Гончаренко, І. Дубов, І. Зязюн, В. Ільченко, І. Кон, М. Мід, Н. Мойсеюк, Є. Нефедова, Н. Ничкало, В. Паламарчук, Ж. Піаже, Г. Тарасенко, С. Тарасов, Л. Шелестова, Н. Шишлянникова, Т. Шмельова, В. Шубінська та ін. Науково-методичні проблеми української системи лісогосподарської освіти розглядали (Л. Білан, І. Вдовенко, О. Врублевська, Л. Коритко, Г. Субтельна, П. Третяк, Ю. Третяк, Ю. Туниця, О. Якименко та ін.).

Мета статті – проаналізувати особливості формування у фахівців лісового господарства ціннісного ставлення до праці та світосприйняття.

Виклад основного матеріалу дослідження. С. Якименко визначено поняття «світосприйняття» як складника багаторівневої структури світогляду особистості. Авторка розглядає наукові підходи до розуміння зазначеного поняття, що визначає риси світосприйняття. Розкриває підходи до розуміння зазначеного поняття з точки зору різних наук. Світосприйняття як педагогічна категорія за своєю суттю є інтегративною, оскільки є засобом опису й осмислення особистісних, соціальних, культурно-історичних і власне освітніх феноменів, багаторівневою структурою, що відображає індивідуальне і соціально-типологічне ставлення до зовнішнього і внутрішнього світу людини у варіативності форм і способів прояву цього відношення. У її працях зазначено, що світосприйняття як цілісний процес пізнання й осмислення навколишнього світу дитиною включає різноманітні етапи, періоди, напрями та зумовлене психічним станом особистості та характером її життєдіяльності. З'ясовано, що ступінь сприйняття однакових природних об'єктів чи явищ відповідає їхньому психічному стану, розвитку інтелекту, сформованим моральним і етичним нормам поведінки та діяльності в соціумі, метою якої є взаємодія особистості з навколишнім середовищем. Встановлено, що сприйняття навколишнього середовища як цілісності є

важливим, оскільки сприяє усвідомленню дитиною його функціональної структури, яка за своїми законами впорядковує розмаїття явищ чи об'єктів. Визначено поняття «світогляд» та здійснено його ґрунтовний аналіз, оскільки світосприйняття є складником його рівневої структури: емоційно-чуттєвої (світовідчуття), усвідомлено-чуттєвої (світосприйняття), свідомої (світорозуміння), самосвідомої (світогляд як такий).

Термін «світогляд» пояснено як систему поглядів на дійсність, яка визначає загальну спрямованість діяльності і поведінки людини та є найвищим синтезом знань, практичного досвіду та емоційних оцінок. З'ясовано, що основи світогляду закладаються практично з моменту народження людини, а засвоєні нею моральні норми, ідеали, принципи, правила поведінки зводяться у цілісну систему, яка дає їй змогу не лише зрозуміти навколишній світ, а й відшукати своє місце в ньому, сформувати своє ставлення до нього та зміст свого життя [8].

Ціннісне ставлення до праці є важливою складовою змісту виховання особистості. Воно передбачає усвідомлення студентами соціальної значущості праці, розвинену потребу в трудовій активності, ініціативність, схильність до підприємництва; розуміння економічних законів і проблем суспільства та засобів їх розв'язання, готовність до творчої діяльності, конкурентоспроможності й самореалізації за умов ринкових відносин, сформованість працелюбності як базової якості особистості.

У народній філософії праця розглядається як першооснова буття, внутрішня потреба людини. У загальній системі народної педагогіки праця є її серцевиною. Вона творить матеріальні і духовні цінності. Тому з давніх-давен народ вважав трудове виховання важливим обов'язком, освячував працю як великого педагога. Народ говорить: «Без труда нема плода», «Людина народжується для праці, як птиця для польоту», «Праця людину годує, а лінощі марнують», «Праця всьому батько», «За спання нема коня», «Без діла слабіє сила», «Щоб людиною стати, треба працювати», «Щоб порядних дітей мати, треба вчить їх працювати».

С. Ф. Русова підкреслювала, що школа має дедалі більший виховуючий громадський вплив на суспільство, оскільки ніяка держава не може існувати, якщо не має єдиної національної школи. Єдиної школи для всього народу вимагає ще й Песталоцці. Г. С. Кершенштейнер використовує ручну працю для організації громадського самоврядування.

Важливість формування цінності до праці бачив і видатний вчений – В. О. Сухомлинський. Вчений постійно нагадував, що

розкрити цінність до праці можливе без турботи про раннє залучення студентів до творчої праці, в основі якої лежать уміння суспільно-активної особистості. Праця є засобом всебічного та гармонійного розвитку дитини А. С. Макаренка зазначав, що діти – майбутні громадяни суспільства, цінність їх у цьому суспільстві визначається тим наскільки вони будуть здатні брати участь у праці, якою мірою вони будуть підготовлені до неї [3].

Ціннісне ставлення до праці є визначальною складовою змісту виховання особистості, що спрямована на формування у неї розуміння особистої значущості праці як джерела саморозвитку і самовдосконалення.

Варто наголосити, що виховання справжнього ціннісного ставлення до праці пов'язане саме з усвідомленням її суспільної цінності і практичного значення. Адже у житті праця виконується не тому, що приваблива, а заради досягнення суспільно значущого результату.

Зазвичай, від природи люди мають приблизно однакові здібності до праці, але в житті одні вміють працювати краще, інші – гірше, одні – здатні до найпростішої праці, інші – до праці більш складної, більш цінної для суспільства. Отже, потреба в соціально значущій праці, усвідомлення її цінності не стільки дається людині від природи, скільки формується у неї засобами навчання і виховання протягом усього життя [4].

Ціннісне ставлення до праці є важливою складовою змісту виховання особистості. Воно передбачає усвідомлення студентами соціальної значущості праці, розвинену потребу в трудовій активності, ініціативність, схильність до підприємництва; розуміння економічних законів і проблем суспільства та засобів їх розв'язання, готовність до творчої діяльності, конкурентоспроможності й самореалізації за умов ринкових відносин, сформованість працелюбності як базової якості особистості. Трудове виховання є системою виховних впливів, мета яких полягає у морально-психологічній підготовці учнів до майбутньої професійної діяльності.

Виховні досягнення:

- позитивно-емоційне ставлення до праці як до форми буття і способу самореалізації особистості;
- здатність до усвідомленого вибору майбутньої професії в ім'я національного державного інтересу;
- соціальна значимість праці в житті людини, естетика та культура праці в традиціях українського народу;
- вмотивованість, цілеспрямованість, організованість, кмітливість, працьовитість;
- проектування професійного становлення [5].

У процесі формування особистості найважливішу роль грає професійно-трудове виховання, сутність якого полягає в залученні людини до професійно-трудової діяльності і пов'язаних з нею соціальних функцій відповідно до спеціальності та рівнем кваліфікації.

Професійно-трудове виховання, в міру залучення до професії, вирішує цілий ряд взаємопов'язаних завдань:

- формування свідомого ставлення до обраної професії;
- виховання честі, гордість, любов до професії, свідоме ставлення до професійного обов'язку, який розуміється як особиста відповідальність і обов'язок;
- розвиток професійної психології фахівця-професіонала;
- формування професійної культури, етики професійного спілкування;
- формування соціальної компетентності та інші завдання, пов'язані з іміджем професії і авторитетом.

Трудове виховання людини спрямоване на формування професійно-трудової культури висококваліфікованої особистості, такий рівень розвитку: розумовий, фізичний, духовний і соціальні здібності, які дозволяють людині здійснювати мобільне професійне самовираження [6].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Ціннісне ставлення до навколишнього середовища, праці, світосприйняття, складні змістовно-синтетичні компоненти особистості, що включає в себе ставлення особистості до праці як однієї з важливих життєвих потреб, почуття задоволеності працею й наявності сукупності найважливіших моральних якостей, що визначають ставлення до трудової діяльності загалом (працьовитість, відповідальність, охайність, бережливість, уміння раціонально розподіляти робочий час і т.п.).

Рівень розвитку трудової вихованості визначає ініціативність й активність особистості на заняттях, уміння зосередити свої зусилля на подоланні труднощів, пов'язаних із навчальною діяльністю й самоосвітою, вмінням знаходити своє місце у працюючому колективі, допомоги ближнім, ставленні до оточуючих, володіння комунікативними навичками, позитивна взаємодія з педагогами, працьовитість у всіх формах трудової діяльності, ретельність та сумлінність виконання доручень, негативне, критично ставитися до власного лідарства та лідарства оточуючих, прояв бережливості в процесі будь-якої діяльності, охайність, уміння раціонально розподіляти робочий час, здатність до продуктивної діяльності, прояв об'єктивного самоконтролю.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Подоляк З. Р. Реформування лісгосподарської освіти в Австрії (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Дрогобич, 2016. 255 с.
2. Лос Ю. Формирование отношений к труду как ценности у учащихся педучилищ. Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Армавир. 1998. 235 с.
3. Сом В. Особливості формування ціннісного ставлення до праці у дітей молодшого шкільного віку. 2013. URL: <https://www.ipp.npu.edu.ua/ua/2013-02-20-07-29-17/515-viktoriia-som> (Som V. (2013) *Features of the formation of values at work in children of primary school age*).
4. Пасічна Т. С. Виховання в учнів ціннісного ставлення до праці у процесі соціально значущої діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Вип. 19(2). 2015. С. 100–109.
5. Ціннісне ставлення до праці. URL: <https://studfiles.net/preview/5197108/page:6/> (*Values of work*)
6. Професійно-трудове виховання. URL: <http://www.surgu.ru/attachment/3940/download/professionalno-trudovoe-vozpitanie.doc> (*Vocational and labor education*).
7. Ціннісне ставлення до праці. URL: http://golovanivsk.nvk.edu.kr.ua/informaciya_pro_zaklad/vihovna_robota/cinnisne_stavleniya_do_praci/ (*Values of work*).
8. Якименко С. І. Світосприйняття як складник багаторівневої структури світогляду особистості. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. № 90. 2020. С. 48–52.

REFERENCES

1. Podolyak, Z. R. (2016). *Reformuvannya lisohospodars'koyi osvity v Avstriyi (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittya)*. [Reforming forestry education in Austria (second half of XX – early XXI century)]. Drohobych.
2. Los', YU. (1998). *Formyrovanye otnosheniya k trudu kak tsennosti u uchashchikhsya peduchylyshch*. [Formation of the relation to work as values at pupils of pedagogical schools]. Armavyr.
3. Som, V. (2013). *Osoblyvosti formuvannya tsinnisnoho stavleniya do pratsi u ditey molodshoho shkil'noho viku*. [Features of the formation of values at work in children of primary school age].
4. Pasichna, T. S. (2015). *Vykhovannya v uchniv tsinnisnoho stavleniya do pratsi u protsesi sotsial'no znachushchoyi diyal'nosti*. [Education of students' values to work in the process of socially significant activities].
5. *Tsinnisne stavleniya do pratsi*. [Values of work].

6. *Professyonal'no-trudovoe vospytanye*. [Vocational and labor education].

7. *Tsinnisne stavleniya do pratsi*. [Values of work].

8. Yakymenko, S. I. (2020). *Svitospriynyattya yak skladnyk bahatorivnevoyi struktury svitohlyadu osobystosti*. [World perception as a component of the multilevel structure of the worldview of the individual].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КУЧАЙ Тетяна Петрівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології, Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: професійна підготовка фахівців педагогічного спрямування.

КУЧАЙ Олександр Володимирович – доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: професійна підготовка фахівців педагогічного спрямування.

РОКОСОВИК Наталія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та літератури іноземної філології та перекладу Інституту філології та масових комунікацій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Наукові інтереси: професійна підготовка фахівців педагогічного спрямування.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KUCHAI Tetiana Petrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian Institute. Ferenc Rakoczi II.

Circle of scientific interests: professional training of pedagogical specialists.

KUCHAI Olexander Volodymyrovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Pedagogy National University of Life and Environmental Sciences.

Circle of scientific interests: professional training of pedagogical specialists.

ROKOSOVYK Natalia Vasylivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Ukrainian Language and Literature of Foreign Philology and Translation of the Institute of Philology and Mass Communications of the Open International University of Human Development «Ukraine».

Circle of scientific interests: professional training of pedagogical specialists.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2021р.